

Locatie 'Wadensteinse steeg' te
Herwijnen, gemeente Lingewaal.
Een bureauonderzoek.

STAR 159
2008

E. Jacobs en E. van der Laan

Colofon

Opdrachtgever
Inpijn-Blokpoel b.v.

Datum
maart 2008

Auteurs
E. Jacobs en E. van der Laan

Bestandsnaam
07024.bureauonderzoek.def.wpd

Projectcode Jacobs & Burnier
07024

Projectleider en autorisatie
C.Y. Burnier

ISBN-nummer
978-90-8762-058-5

Jacobs & Burnier
archeologisch projectbureau

adres
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam

telefoon
020 - 4637300

fax
020 - 4637277

e-mail
jenbbureau@zonnet.nl

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau V.O.F. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	1
1. Inleiding	2
2. Onderzoeksopdracht	3
3. Onderzoeksgebied	4
3.1 Afbakening onderzoeksgebied	4
3.2 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied	4
4. Landschappelijke en aardwetenschappelijke context	5
4.1 Huidig grondgebruik	5
4.2 Geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken	5
5. Historisch gebruik en bekende archeologische waarden	6
5.1 Historisch gebruik	6
5.2 Bekende archeologische waarden	7
6. Verwachte archeologische waarden	9
7. Conclusie	10
8. Advies	11
Literatuur	12
Verantwoording	13
Afbeeldingen	13
Bestanden	13

Jaren	Archeologische perioden		Geologische perioden
1500	Nieuwe tijd		H O L O C E E N
450 na Chr.	Middeleeuwen	Laat	
		Vroeg	
12 voor Chr.	Romeinse Tijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
800	IJzertijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
2000	Bronstijd	Laat	
		Midden	
		Vroeg	
5300	Neolithicum	Laat	
		Midden	
8800	Mesolithicum	Vroeg	
		Laat	
		Midden	
		Vroeg	
voor 300.000	Paleolithicum	Laat	P L E I S T O C E E N
		Midden	
		Vroeg	

Archeologische perioden en aanvang tijdvakken in jaren

Administratieve gegevens

Opdrachtgever

Inpijn-Blokpoel b.v.
Postbus 253
3360 AG Sliedrecht
contactpersoon
Dhr. B. van der Stelt
Tel.: 0184 - 618010

Uitvoerder

Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau
Veemarkt 186
1019 DG Amsterdam
contactpersoon
Dhr. E. Jacobs
Tel.: 020 - 4637300

Bevoegd gezag

Gemeente Lingewaal
Postbus 1014
4147 ZG Asperen
contactpersoon
Mw. B. Kramer-Huijgen
Tel.: 0345 - 634000

Locatie

gemeente
Lingewaal
plaats
Herwijnen
toponiem
Wadensteinse steeg

Kaartblad

38H

Centrumcoördinaten

136962 / 426670

Archisnummers

booronderzoek RAAP 2004, onderzoeksaanmeldingsnr. 8029
booronderzoek RAAP 2004, onderzoeksnr. 4972
bureau-onderzoek Jacobs & Burnier 2007, onderzoeksaanmeldingsnr. 25295
bureau-onderzoek Jacobs & Burnier 2007, onderzoeksnr. 20365

J&B-projectcode

07024

1. Inleiding

In opdracht van Inpijn-Blokpoel b.v. is ten behoeve van de locatie 'Wadensteinse steeg' te Herwijnen, gemeente Lingewaal, provincie Gelderland in oktober 2007 door Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau een bureauonderzoek uitgevoerd.

Aanleiding voor het onderzoek vormt de voorgenomen ontwikkeling van de locatie waarbij, in opdracht van Dhr. A. Bok, Rij en Uitweg 14 te Herwijnen, nieuwbouw in de vorm van een vleesveestal zal worden aangelegd.

Op de Archeologische Monumentkaart (AMK) is zichtbaar dat de locatie direct ten noorden is gelegen van een terrein dat is aangemerkt als een wettelijk beschermd monument van zeer hoge archeologische waarde. Het gaat daarbij om de locatie van het voormalige middeleeuwse kasteel Wadenstein.

Gezien de nabijheid van de onderzoekslocatie tot het beschermde monument is, in het kader van de voorgenomen ontwikkeling van het terrein, een archeologisch vooronderzoek verplicht gesteld.

Het voorliggende rapport beschrijft de resultaten van het in dit kader uitgevoerde bureauonderzoek.

2. Onderzoeksopdracht

Het bureauonderzoek is uitgevoerd ten behoeve van het verkrijgen van informatie over zowel de aanwezige, als de verwachte archeologische waarden. Tevens geeft het bureauonderzoek inzicht in de geologische, geomorfologische en bodemkundige opbouw van het gebied.

Voor het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de door de opdrachtgever verstrekte informatie, de Cultuurhistorische Waardenkaart, provincie Gelderland, gegevens uit Archis II, het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) en relevante literatuur.

Aan de hand van deze gegevens is vervolgens een gespecificeerde verwachting opgesteld, op basis waarvan een advies geformuleerd is met betrekking tot de eventuele noodzaak van vervolgonderzoek.

In overeenstemming met de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1 (KNA) genoemde specificaties is het onderzoek aangemeld bij het Centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis II). Op basis van deze aanmelding zijn de resultaten van het onderzoek binnen dit systeem geregistreerd onder onderzoeksnr. 20365.

3. Onderzoeksgebied

3.1 Afbakening onderzoeksgebied

Het plan- en tevens onderzoeksgebied bevindt zich ten westen van de bebouwde kom van Herwijnen, aan de Wadensteinse steeg en staat kadastraal geregistreerd als gemeente Herwijnen, sectie T, nr. 1016. Binnen dit perceel bevinden zich de percelen, kadastraal bekend als gemeente Herwijnen, sectie T, nr. 118 en 119.

In het westen en noorden wordt het terrein begrenst door landbouwgebied, in het oosten door de Wadensteinse steeg en in het zuiden door grasland (afb. 1). Direct ten zuiden van de locatie bevindt zich een terrein dat is aangemerkt als wettelijk beschermd monument van hoge archeologische waarde. Het gaat daarbij om de locatie van het voormalige middeleeuwse kasteel Wadenstein (afb. 2)

3.2 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied

Het plan- en tevens onderzoeksgebied is gelegen aan de Wadensteinse steeg en op dit moment in gebruik als landbouwgrond en grasland. Verder bevinden zich binnen het onderzoeksgebied een sloot en een zijweg van de Wadensteinse steeg, die oorspronkelijk naar de toegangsweg van kasteel Wadenstein leidde. Laatstgenoemd pad ligt circa 0,80 m hoger dan het omringende terrein.

De voorgenomen ontwikkeling omvat de aanleg van een vleesveestal aan de noordzijde van het onderzoeksgebied. De omvang hiervan bedraagt circa 25 x 40 m. Bij de aanleg van het pand zal gebruik gemaakt worden van het hoogteverschil dat bestaat tussen het op de locatie gelegen pad en het daarom heen gelegen gebied (Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw 2007). Hierdoor zal de fundering van de nieuwbouw, in de vorm van een betonplaat, in principe op het huidige maaiveld geplaatst worden en zal alleen de huidige bouwvoor tot op een diepte van 0,20 m beneden huidig maaiveld 'afgeroomd' worden ten behoeve van het creëren van een stabiele en vlakke ondergrond (afb. 3a en 3b).

4. Landschappelijke en aardwetenschappelijke context

4.1 Huidig grondgebruik

Zoals aangegeven in paragraaf 3 is de locatie gelegen ten westen van de bebouwde kom van Herwijnen en in gebruik als landbouwgrond en grasland.

NAP-hoogte maaiveld: Circa 1,16 m + NAP

Grondwatertrap: Waarschijnlijk VI

4.2 Geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het rivierengebied. De geologische opbouw wordt gekenmerkt door rivierklei- en zand, behorend tot de Echteld Formatie, met inschakelingen van veen, behorend tot de Nieuwkoop Formatie.

Tijdens het Holocene maakten de voorlopers van de huidige grote rivieren, de Nederrijn-Lek, Waal en Maas, deel uit van een vertakt stelsel van meanderende geulen. Als gevolg van een wisselwerking tussen erosie en sedimentatie was de loop van deze geulen voortdurend aan veranderingen onderhevig (Ten Brinke 2004).

Zo werd bij overstromingen zand en klei vanuit de rivierbedding het omliggende land ingevoerd. In de zone dichtbij de rivier werd dan vooral het zwaardere, zandige materiaal afgezet, als gevolg waarvan aan weerszijde van de rivierbedding zeer flauw hellende welvingen, zogenoemde oeverwallen, ontstonden, die bij elke overstroming verder opgehoogd werden. Op grotere afstand van de rivier werd als gevolg van de afnemende stroomsnelheid het lichtere materiaal afgezet, dat over het algemeen uit klei bestond. Omdat dit land achter de oeverwallen enigszins hol ligt wordt het aangeduid met de term 'kom'. In kommen waar sprake was van een hoge grondwaterspiegel kon veenvorming optreden (Berendsen 2004).

Om het risico van overstromingen te verminderen werd in de loop van de twaalfde eeuw na Chr. op grote schaal begonnen met de aanleg van dijken langs de rivieren, waarmee de loop van de rivieren min of meer werd vastgelegd (De Mulder et al. 2003).

Gezien het beeld, dat de paleografische kaart (Berendsen & Stouthamer 2001) van het gebied geeft, bevindt de onderzoekslocatie zich aan de noordelijke rand van de stroomgordel van de Waal. De vorming van het deel van de Waal ten westen van Tiel dateert van de 4de eeuw na Chr. (op basis van BP-dateringen, 1655 +/- 50 en 1600 +/- 50 BP). Direct ten zuidoosten van de onderzoekslocatie bevindt zich verder de stroomgordel van Herwijnen. De vorming hiervan wordt in de periode van 3478 tot 2870 voor Chr. gedateerd (op basis van BP-datering). De top van de bijbehorende afzettingen bevindt zich op circa 1,2 m - NAP (Berendsen & Stouthamer 2001).

Volgens de bodemkaart (Archis II) zijn ter plaatse van de onderzoekslocatie kalkhoudende poldervaaggronden (Rn95A) aanwezig. Dit zijn gronden waarin na de sedimentatie nog nauwelijks bodemvormende processen hebben plaatsgevonden. Ze zijn kenmerkend voor geologisch gezien 'jonge' afzettingen en komen dan ook wijdverbreid voor in het rivierengebied. Poldervaaggronden zijn typische gronden voor kommen (De Bakker & Locher 1990).

Een in 2005 op het terrein direct ten zuiden van het hier besproken onderzoeksgebied uitgevoerd booronderzoek heeft evenwel uitgewezen dat de ondergrond ter plaatse uit kom- en oeverafzettingen bestaat (Schiferli 2005, zie paragraaf 5.2). Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) laat verder zien dat het onderzoeksgebied, maaiveldhoogte circa 1,16 m + NAP, hoger ligt dan de ten noorden hiervan gelegen terreinen, aflopend tot 0,50 m - NAP (AHN-www.ahn.nl, 04-03-2008). Het onderzoeksgebied moet dan ook eerder getypeerd worden als liggend op de rand van de stroomgordel van de Waal dan als een onderdeel van een daarnaast gelegen komgebied.

5. Historisch gebruik en bekende archeologische waarden

5.1 Historisch gebruik

De stroomrug van Herwijnen vormde al in de Prehistorie een aantrekkelijke plaats voor bewoning. Deze was hoger in het landschap gelegen waardoor zij ook bij een buiten haar oevers tredende rivier een droge en veilige plaats voor bewoning bood. Over de exacte aard en omvang van de bewoning in de directe omgeving van de onderzoekslocatie gedurende de Prehistorie is evenwel weinig bekend (Bijl 1992).

Ook in de daarop volgende Romeinse tijd was er sprake van bewoning van de stroomruggen en oeverwallen in het rivierengebied. De resten van een Romeinse brug over de Waal bij Zuilichem tonen aan dat er op deze plaats sprake was van een Romeinse verbindingsweg. Niet uitgesloten wordt dat ook ter hoogte van Herwijnen in deze periode sprake was van bewoning (Bijl 1992). Concrete bewijzen hiervoor in de vorm van archeologische vondsten ontbreken echter.

Aan het eind van de Romeinse tijd was, als gevolg van politieke onrust in combinatie met klimatologische veranderingen, sprake van een bevolkingsafname in de regio. In de 4de eeuw werd verder de stroomgordel van de Waal in de hier besproken regio actief en bleef dit tot aan de bedijking in de Late Middeleeuwen

De oorsprong van het huidige Herwijnen gaat vermoedelijk terug tot in de 7de of 8ste eeuw. De eerste vermelding van de naam, Heriuinna, dateert evenwel pas van later en is afkomstig uit een schenkingsoorkonde van 12 augustus 850 van Graaf Balderik aan de Utrechtse kerk (Bijl 1992). De naam Heriuinna, dat weiden van de heer betekend, duidt erop dat veeteelt in het begin het hoofdbestaansmiddel van de nederzetting was. Later breidde de nederzetting zich uit en werd akkerbouw steeds belangrijker. Hierdoor ontstonden langs de rivieren korte boerderijenreeksen van waaruit haaks op de rivieren percelen werden ontgonnen. Dit is duidelijk terug te zien in de huidige indeling van het land rondom Herwijnen.

Rond 1300 was er inmiddels een doorlopende bedijking tussen Herwijnen en Vuren aangelegd. Niettemin overstroomde tijdens dijkdoorbraken ook in de periode hierna nog regelmatig de lager gelegen delen.

In de tweede helft van de 13de eeuw verschijnt voor het eerst de Heer van Herwijnen, Hubertus van Herwijnen, in de Gelderse leenboeken. Zijn zoon Gijsbert van Herwijnen liet in het begin van de 14de eeuw direct ten zuiden van de onderzoekslocatie een kasteel bouwen dat later de naam Wadestein zou krijgen (Bijl 1992, Schiferli 2005). Niet uitgesloten kan echter worden dat al aan het begin van de 13de eeuw op de locatie sprake was van een kasteel (Archis II).

In de tweede helft van de 14de eeuw werd vervolgens door Johan van Herwijnen enkele kilometers ten oosten van kasteel Wadestein een tweede kasteel gebouwd: Frissestein. In het begin van de 15de eeuw werden vervolgens ook de kastelen Drakenburg en Engelenburg aangelegd.

Begin 15de eeuw kwamen de kastelen Wadestein en Frissestein vervolgens in handen van het geslacht Van Haften. De kastelen Engelenburg en Drakenburg bleven evenwel tot respectievelijk het begin van de 16de eeuw en het begin van de 17de eeuw nog in het bezit van het geslacht Van Herwijnen.

Bij de terugtocht van de Fransen in 1672 werden de kastelen Frissestein, Engelenburg en Drakenburg vervolgens gedeeltelijk verwoest. Wadestein bleef dit lot echter bespaard. In 1714 kwam kasteel wadestein vervolgens in handen van de familie van Steen, die er tot in de 19de eeuw bleef wonen. In 1865 werd het kasteel evenwel grotendeels gesloopt. Alleen

de ronde toren op de noordwesthoek van het terrein bleef bewaard. Uiteindelijk werd ook deze in de Tweede Wereldoorlog opgeblazen (Bijl 1992, Schiferli 2005).

Op basis van historische kaarten en tekeningen kan een beeld worden verkregen van hoe kasteel Wadestein er in de 17de en 18de eeuw uitzag.

Een kaart, die Herwijnen in 1699 weergeeft (Bijl 1992), toont een min of meer vierkant omgracht kasteelterrein met bebouwing (afb. 4a).

Een tekening van C. Pronk uit circa 1730 laat zien dat het kasteel omgeven wordt door een lage weermuur, die aan de noordzijde voorzien is van kantelen. Op de zuidwestelijke- en op de noordwestelijke hoek bevinden zich twee ronde torens en op de zuidoosthoek een achtkantige toren en op de noordoosthoek een vierkante toren (Schiferli 2005).

De kadastrale minuut van 1826 toont een hiermee vergelijkbaar beeld (afb. 4b). Verder laat deze kaart zien dat rondom het kasteel twee grachten aanwezig zijn. De binnenste gracht is daarbij vrij breed, circa 20 m, en omgeeft het gehele kasteel. De buitengracht is veel smaller, circa 6,5 m, en ontbreekt aan de zuidwestzijde (afb. 4b).

De toegang tot het kasteel bevond zich aan de noordzijde van het kasteel, waar zowel bij de binnen- als buitengracht sprake was van een brug, die aansloot op een laan of zichtas langs het perceel ten noorden van het kasteelterrein.

Ook de militaire topografische kaart (veldminuut) uit 1849, vervaardigd door J.F.A. van Panhuijs (www.watwaswaar.nl), de Grote Historische Atlas van Nederland 1839 - 1859 (Wolters-Noordhof 1990) en de Grote Historische Topografische Atlas van Gelderland (Schilder 2006), die het gebied omstreeks 1905 weergeeft, laten eenzelfde beeld zien. De aanleg van de huidige bebouwing op de locatie, kan op basis van dit kaartmateriaal niet precies achterhaald worden. Wel kan gesteld worden dat dit niet voor het begin van de 20ste eeuw kan zijn geweest.

De in dit rapport besproken onderzoekslocatie bevindt zich direct ten noorden van de buitenste gracht van het kasteel en maakt dus geen deel uit van het kasteelterrein (afb. 4a en 4b).

5.2 Bekende archeologische waarden

Op zowel de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, www.archis2.archis.nl) als de Cultuur Historische Waardenkaart provincie Gelderland (www.geodata2.prv.gelderland.nl) maakt de locatie deel uit van een zone waar een lage kans op de aanwezigheid van archeologische waarden aan is toegekend. Dit vanwege het feit dat de locatie deel uit zou maken van een komgebied. In paragraaf 4.2 is echter reeds aangegeven dat laatstgenoemde aanname niet correct is en dat op basis van de opbouw van de natuurlijke ondergrond geconcludeerd moet worden dat de locatie op de rand van de stroomgordel van de Waal gelegen is.

Rondom de onderzoekslocatie staan binnen Archis II (maart 2008, www.archis2.archis.nl) verder diverse archeologische waarden vermeld. In het onderstaande worden deze kort besproken. De nummers tussen haakjes refereren daarbij naar de codes waaronder deze in Archis II geregistreerd staan (afb. 5).

Zo bevinden zich in de nabijheid van de onderzoekslocatie vier beschermde, archeologische monumenten (monumentnr. 868, 869, 870 en 867).

Eén daarvan betreft de locatie van het al eerder genoemde kasteel Wadestein (monumentnr. 868). Hier is in 1981 een proefsleuvenonderzoek (waarnemingsnr. 14810) en in 2004/2005 een booronderzoek en fysisch- geografisch onderzoek uitgevoerd (aanmeldingsnr 8029/ onderzoeksnr. 4972/ waarnemingsnr. 400707). Met betrekking tot laatstgenoemd onderzoek moet opgemerkt worden dat de omtrek van het onderzoeksterrein binnen Archis II als te groot is aangegeven. Vergelijking van de rapportgegevens (Schiferli 2005) met die van

Archis geeft aan dat het booronderzoek zich beperkt heeft tot het terrein dat binnen Archis als monument (nr. 868) geregistreerd staat.

Op basis van de tijdens de onderzoeken verkregen gegevens kon evenwel geconcludeerd worden dat op het als monument geregistreerde terrein resten van de westelijke en zuidelijke muren, funderingen van de zuidwestelijke, zuidoostelijke, en noordwestelijke hoektorens en muurresten van het hoofd- en bijgebouw van het kasteel aanwezig zijn. De nog aanwezige funderingen bevinden zich op 0,30 m beneden het huidige maaiveld en zijn grotendeels intact. De grachten rondom het kasteel blijken grotendeels opgevuld te zijn met huisvuil uit de 2de helft van de 20ste eeuw. Mogelijk zijn de grachtbodems zelf nog wel aanwezig. Op basis van het uitgevoerde onderzoek is geadviseerd om op het als monument aangegeven terrein geen bodemingrepen dieper dan 0,30 m - mv toe te staan. Verder kon bij het booronderzoek bepaald worden dat de natuurlijke ondergrond ter plaatse uit een afwisseling van oever- en komafzettingen bestaat, die afgedekt worden door een 0,25 m dikke bouwvoor (Schiferli 2005). De locatie maakt op basis hiervan eerder onderdeel uit van de flank van de stroomgordel van de Waal dan van een naastgelegen komgebied.

De overige drie monumenten bevinden zich op circa één kilometer ten zuidoosten van de onderzoekslocatie. Eén daarvan betreft de locatie (monumentnr. 869) van het kasteel Engelenburg, waarvan de aanleg dat in de 15de eeuw gedateerd kan worden. In 1981 zijn hier bij een proefsleuven onderzoek (waarnemingsnr. 14811) stenen funderingen aangetroffen. Ook kon vastgesteld worden dat de grachten nog bijna geheel aanwezig zijn. In 2003 heeft op het terrein verder een proefsleuven onderzoek plaatsgevonden (aanmeldingsnr. 20943 / onderzoeksnr. 16623 / waarnemingsnr. 56787) waarbij vastgesteld kon worden dat een deel van het kasteelterrein bebouwd is geweest.

Het tweede terrein (monumentnr. 867) betreft een hoger gelegen kerkterrein uit de Late Middeleeuwen. In 1939 heeft hier een opgraving plaatsgevonden (waarnemingsnr. 14809) waarbij vondsten uit de Late Middeleeuwen zijn aangetroffen. De huidige kerk dateert uit 1823.

Het derde terrein (monumentnr. 870) betreft de locatie van kasteel Frissestijn, waarvan de aanleg uit de 14de - 15de eeuw dateert. Bij onderzoek (waarnemingsnr. 14812) is gebleken dat dit kasteelcomplex bestaat uit een hoofdburcht en een voorburcht, omgeven door grachten. De funderingen zijn waarschijnlijk nog allemaal aanwezig. Eind 18de eeuw is het huis in verval geraakt, waarna het in het begin van de 19de eeuw is gesloopt. De daarbij aangelegde nieuwbouw staat niet op de plaats van het middeleeuwse kasteel Frissestein.

Op circa één kilometer ten oosten van de onderzoekslocatie zijn verder nog drie booronderzoeken uitgevoerd (aanmeldingsnr. 12004/ onderzoeksnr. 12257, aanmeldingsnr. 3553/ onderzoeksnr. 641 en aanmeldingsnr 3548/ onderzoeksnr. 640) waarbij tot een diepte variërend van 2 tot 3 meter beneden maaiveld is geboord. Bij geen van deze onderzoeken zijn archeologische resten aangetroffen.

6. Verwachte archeologische waarden

De onderzoekslocatie is gelegen op de rand van de stroomgordel van de Waal, op de overgang naar het ten noorden daarvan gelegen komgebied. De vorming van deze afzettingen gaat terug tot in de 4de eeuw na Chr. en tot aan de bedijking in de Late Middeleeuwen, alsook nog wel in de periode daarna, was sprake van actieve sedimentatie.

Niet uitgesloten kan worden dat gedurende minder actieve stroomfasen van de Waal bewoning op de op de locatie aanwezige oever-afzettingen mogelijk was. Na de bedijking van de Waal aan het begin van de Late Middeleeuwen was in het gebied achter de bedijking, waartoe ook de onderzoekslocatie behoort, zeker bewoning mogelijk.

De op zowel de IKAW als GCHW toegekende lage kans op de aanwezigheid van archeologische waarden moet daarom enigszins genuanceerd worden. Hoewel de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden uit de perioden vóór de Middeleeuwen gering geacht mag worden, is dit voor de Vroege Middeleeuwen t/m de Nieuwe tijd wel degelijk mogelijk. In plaats van een lage kans kan aan de locatie voor deze perioden daarom beter een middelhoge kans op de aanwezigheid van archeologische waarden worden toegekend.

In de Late Middeleeuwen, mogelijk al voor het begin van de 13de eeuw, werd direct ten zuiden van de onderzoekslocatie een versterking aangelegd, het latere kasteel Wadenstein. De locatie van dit kasteelterrein is vandaag de dag aangemerkt als wettelijk beschermd archeologisch monument. De in dit rapport besproken onderzoekslocatie maakt evenwel geen deel uit van dit terrein, maar ligt direct ten noorden hiervan. Historisch kaartmateriaal, voor zover aanwezig, beeldt hier geen bebouwing af.

7. Conclusie

De onderzoekslocatie is gelegen op de overgang van oeverwal- en komafzettingen van de rivier de Waal. De vorming daarvan gaat terug tot in de 4de eeuw na Chr. en tot aan de bedijking in de Late Middeleeuwen, alsook nog wel in de periode daarna, was sprake van actieve sedimentatie.

Niet uitgesloten kan worden dat gedurende minder actieve stroomfasen van de Waal bewoning op de op de locatie aanwezige oever-afzettingen mogelijk was. Na de bedijking van de Waal aan het begin van de Late Middeleeuwen was in het gebied achter de bedijking, waartoe ook de onderzoekslocatie behoort, zeker bewoning mogelijk.

De op zowel de IKAW als GCHW toegekende lage kans op de aanwezigheid van archeologische waarden moet daarom enigszins genuanceerd worden. Hoewel de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden uit de perioden vóór de Middeleeuwen gering geacht mag worden, is dit voor de Vroege Middeleeuwen t/m de Nieuwe tijd wel degelijk mogelijk. In plaats van een lage kans kan voor deze perioden aan de locatie daarom beter een middelhoge kans worden toegekend.

In de Late Middeleeuwen, mogelijk al voor het begin van de 13de eeuw, werd direct ten zuiden van de onderzoekslocatie een versterking aangelegd, het latere kasteel Wadenstein. De locatie van het kasteelterrein is vandaag de dag aangemerkt als wettelijk beschermd archeologisch monument. De in dit rapport besproken onderzoekslocatie maakt evenwel geen deel uit van dit terrein, maar ligt direct ten noorden hiervan. Historisch kaartmateriaal, voor zover aanwezig, beeldt hier geen bebouwing af.

Verder geldt dat de voorgenomen ontwikkeling op de onderzoekslocatie alleen de aanleg van een agrarische schuur omvat. Bij de aanleg van het pand zal gebruik gemaakt worden van het hoogteverschil dat bestaat tussen het op de locatie gelegen pad en het daar om heen gelegen gebied. Hierdoor zal de fundering van de nieuwbouw, in de vorm van een betonplaat, in principe op het huidige maaiveld geplaatst worden en zal alleen de huidige bouwvoor tot op een diepte van 0,20 m beneden huidig maaiveld 'afgeroomd' worden ten behoeve van het creëren van een stabiele en vlakke ondergrond.

De kans dat daarbij eventueel aanwezige archeologische waarden geraakt worden, mag verwaarloosbaar geacht worden. Zo geldt dat op het kasteelterrein zelf de top van de nog aanwezige fundamentresten niet hoger gelegen zijn als 0,30 m - mv.

8. Advies

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan gesteld worden dat het onwaarschijnlijk is dat op de locatie sporen aanwezig zijn, die tot het voormalige middeleeuwse kasteel Wadenstein behoren. Dit vanwege het feit dat de in dit rapport besproken locatie buiten het kasteelterrein zelf is gelegen.

Vanwege de ligging van de locatie op de rand van de stroomgordel van de Waal kan de aanwezigheid van andere archeologische waarden uit de Vroege- en Late Middeleeuwen evenwel niet uitgesloten worden.

Feit is echter dat de bodemverstoring in het kader van de voorgenomen ontwikkeling niet dieper zal reiken dan 0,20 m - mv en dus de onderzijde van de huidige bouwvoor niet bereikt.

Op basis van bovengenoemde gegevens wordt geen verder archeologisch onderzoek aanbevolen.

Literatuur

ANWB, 2004: *Topografische Atlas Gelderland 1:25.000*, ANWB bv, Den Haag.

Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw, 2007: Ontwerptekeningen t.b.v. de bouw van vleesveestal aan de Wadensteinse steeg, *tekeningen Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw*, Herwijnen.

Bakker, De H. & W.P. Locher 1990: *Bodemkunde van Nederland. Deel 2 Bodemgeografie*. Malmberg, Den Bosch.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.

Berendsen, H.J.A. & Stouthamer, E., 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke Van Gorcum, Assen.

Bijl, A., 1992: *Over heren, weiden en kastelen. Een geschiedenis van Herwijnen van prehistorie tot heden*, Vuren.

Brinke, W. ten, 2004: *De beteugelde rivier. Bovenrijn, Waal, Pannerdensch Kanaal, Nederrijn-Lek en IJssel in vorm*, Veen Magazines, Diemen.

Mulder de, E.E.J., Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Wetserhof, W.E., Wong, T.E., 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff bv, Groningen/Houten, Nederland.

Schiferli, R., 2005: Kasteelterrein Wadestein. Gemeente Lingewaal. Archeologisch vooronderzoek: een bureau-, geofysisch- en booronderzoek, *RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. RAAP-rapport 1181*, Amsterdam.

Schilders, E. (red.), 2006: *Grote Historische topografische Atlas ± 1095 Gelderland 1:25.000*, Nieuwland, Tilburg.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, West-Nederland 1839-1859*, Groningen.

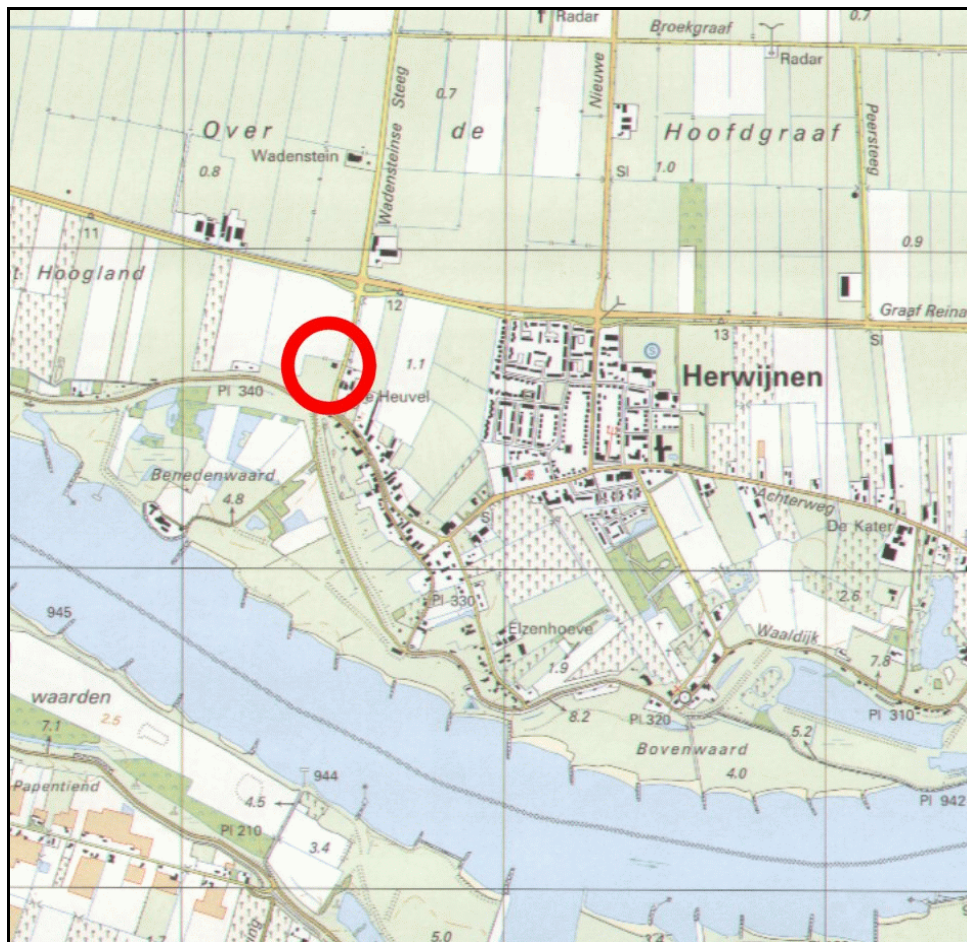
Verantwoording

Afbeeldingen

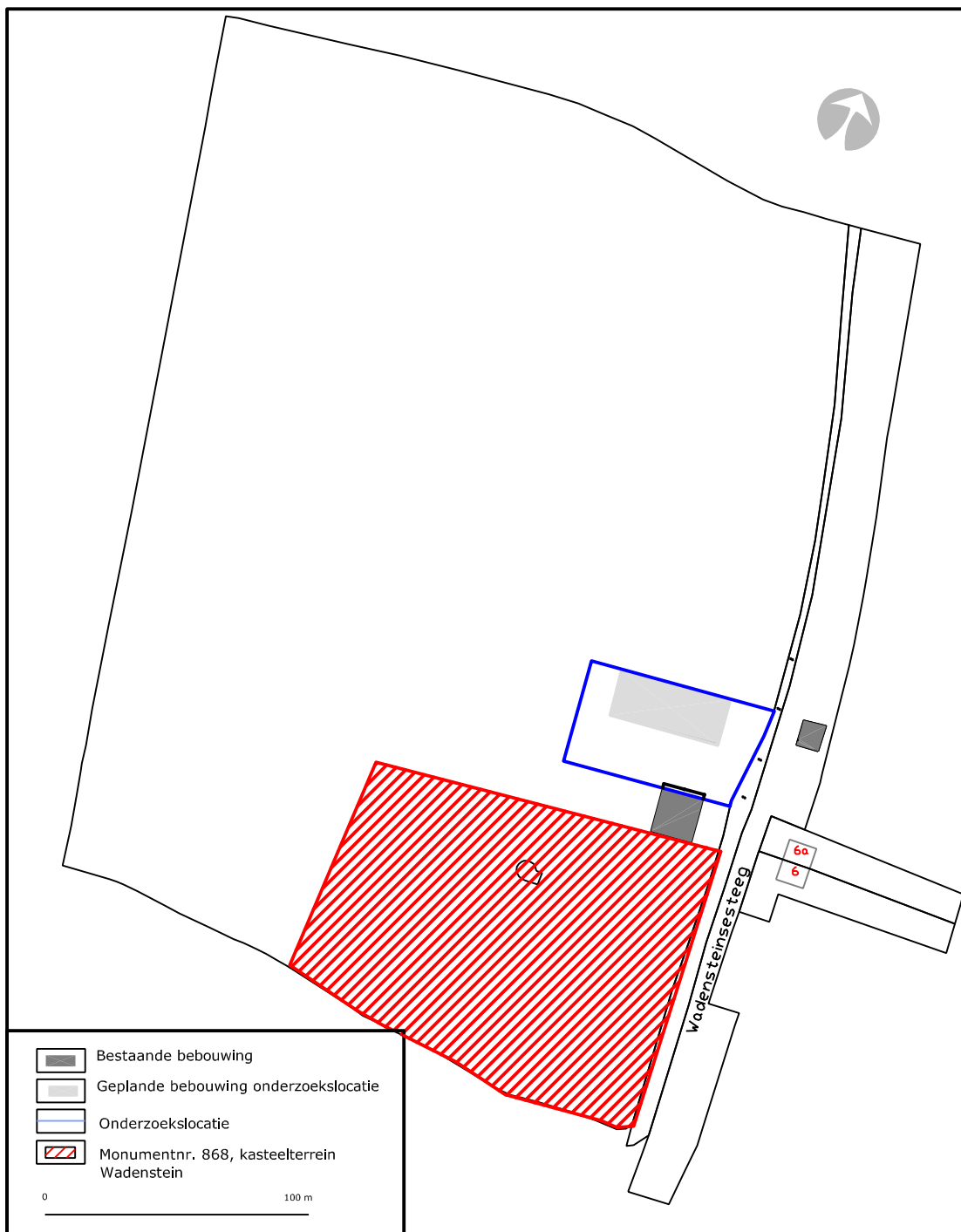
- afb. 1: Locatie onderzoek; *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*
- afb. 2: Detailkaart onderzoeksgebied; *Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau*
- afb. 3: Doorsnede nieuwbouw, *Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw*
- afb. 4a: Uitsnede kaart Herwijnen in 1699; *naar Bijl 1992*
- afb. 4b: Uitsnede kadastrale minuutplan 1826, *bron: watwaswaar.nl*
- afb. 5: Uitsnede Archiskaart, *Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)*

Bestanden

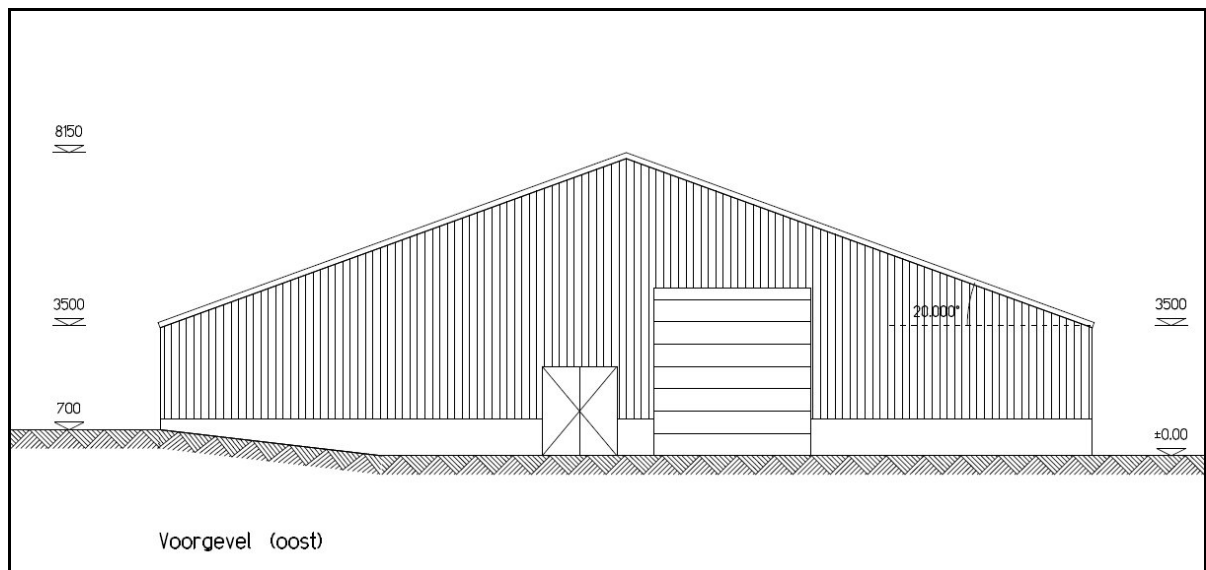
- 07024.bureauonderzoek.def.wpd
- 07024.bureauonderzoek.afbeelding01.def.wpd
- 07024.bureauonderzoek.afbeelding02.def.dwg
- 07024.bureauonderzoek.afbeelding03.def.wpd
- 07027.bureauonderzoek.afbeelding04.def.wpd
- 07024.bureauonderzoek.afbeelding05.def.pdf

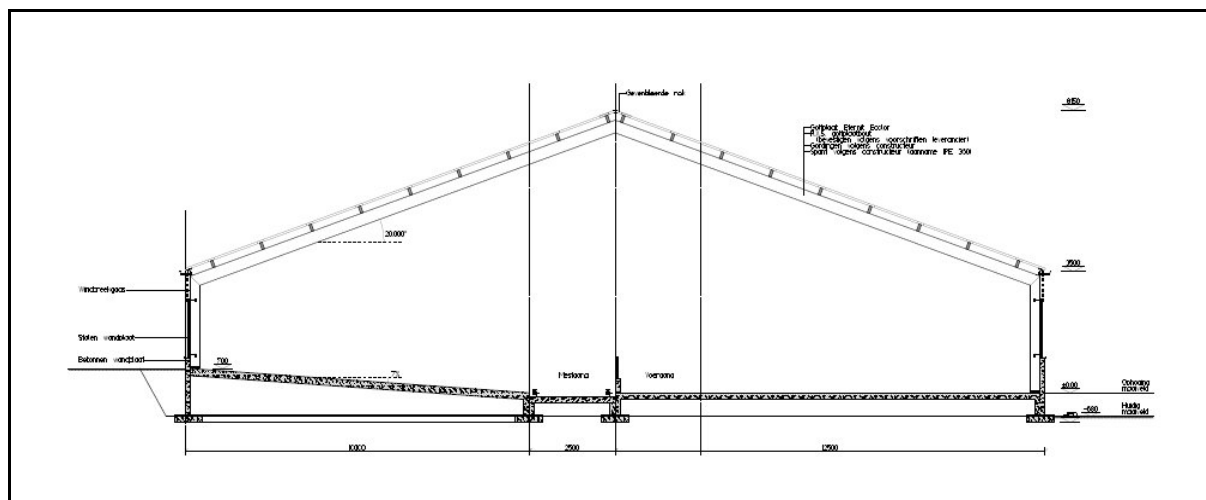
Afb. 1: De ligging van de onderzoeklocatie is in rood aangegeven. Op de uitsnede van de Topografische Atlas van Gelderland (bron: ANWB 2004) komt 1 blok overeen met 1 km².

Afb. 2: Onderzoekslocatie en kasteelterrein monumentnr. 868.

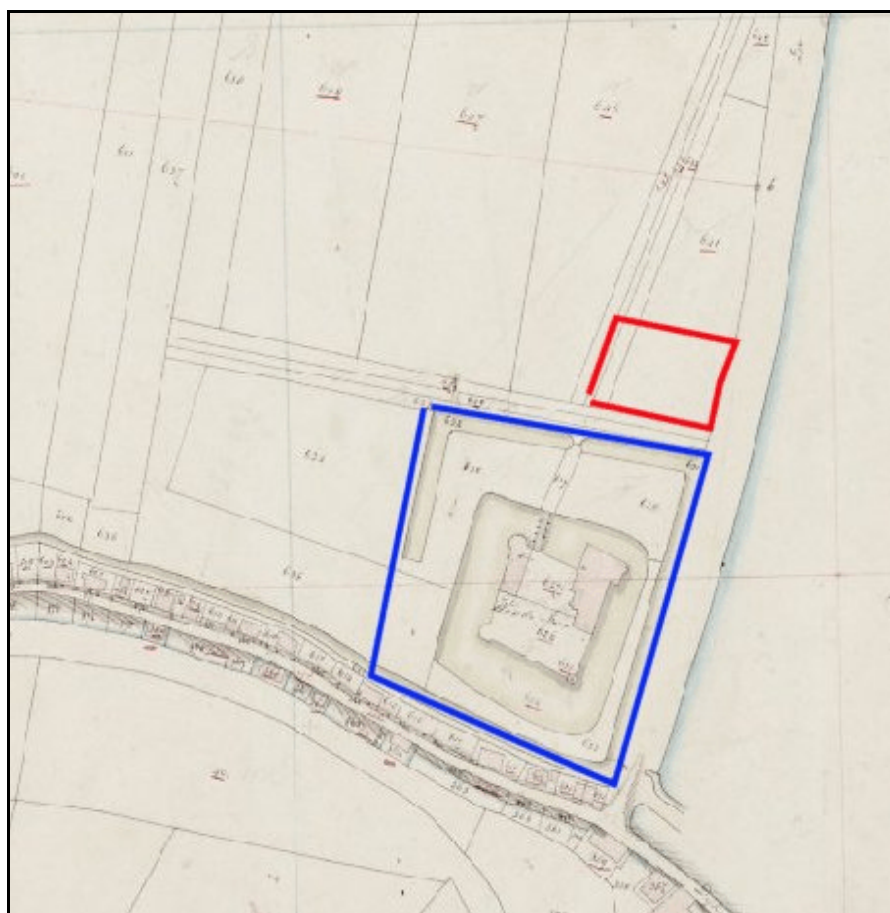
Afb. 3a: Aanzicht nieuwbouw. Aan de linkerkzijde bevindt zich het verhoogde pad (bron: Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw, 24-04-2007).

Afb. 3b: Doorsnede nieuwbouw (bron: Architectenbureau ir. Marco de Zeeuw, 24-04-2007).

Afb. 4a: Herwijnen in 1699 met daarop geprojecteerd de nieuwe dwarsdijken van na de overstromingen van 1729 (Bron: Bijl 1992). In rood is de onderzoekslocatie aangegeven en in blauw kasteel Wadenstein.

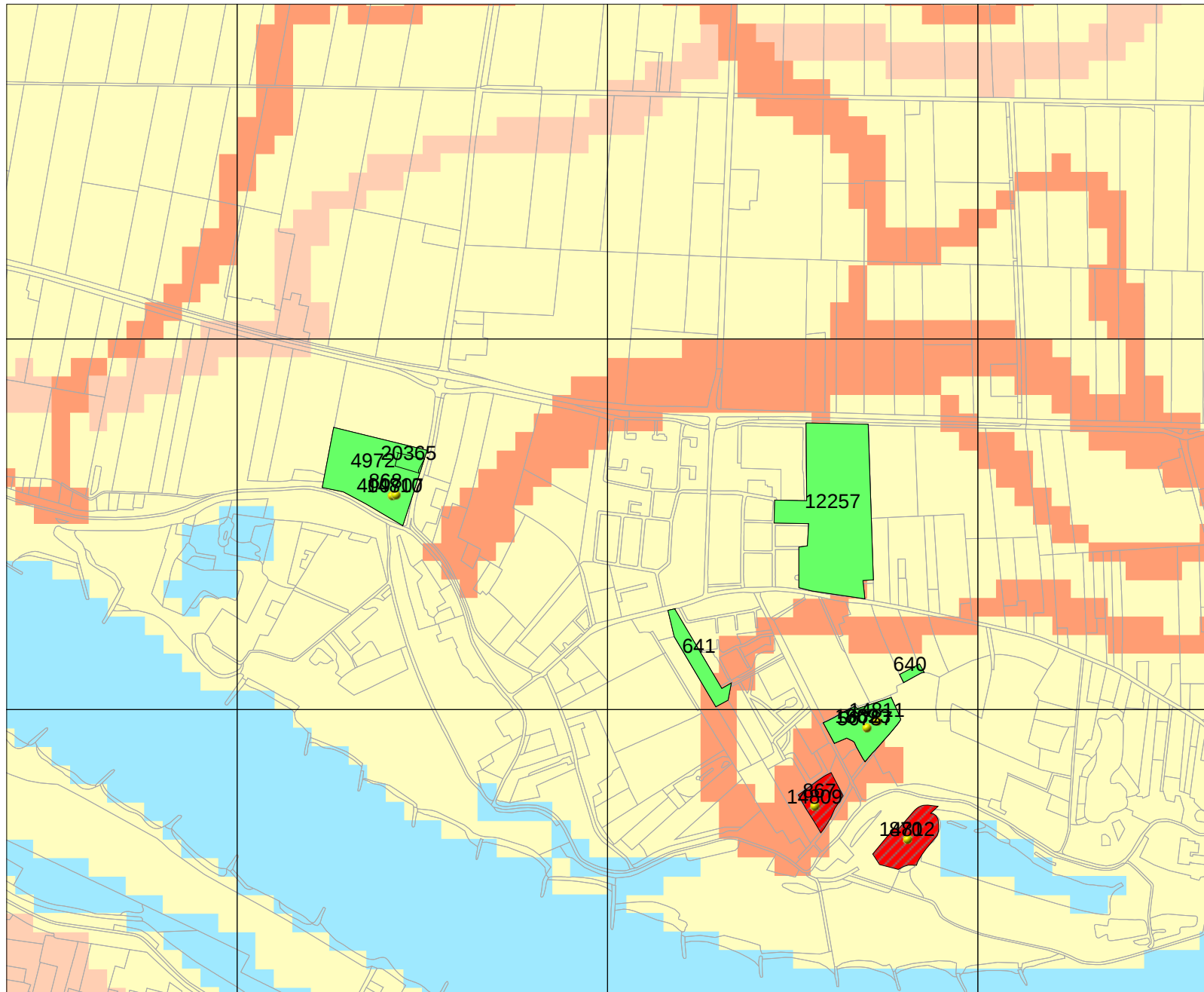
Afb. 4b: Uitsnede kadastrale minuut 1826 (bron: www.watwaswaar.nl). In blauw is de locatie van kasteel Wadenstein aangegeven en in rood de onderzoekslocatie.

Afb. 5: Uitsnede Archis II

Locatie 'Wadensteinse steeg' te Herwijnen

maart 2008

138650 / 427903

Legenda

- GRID_1KM
- VONDSTMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- ONDERZOEKEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN

MONUMENTEN

	archeologische betekenis
	archeologische waarde
	hoge archeologische waarde
	zeer hoge archeologische waarde
	zeer hoge arch waarde, beschermd

TOP10 ((c)TDN)

- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd
- PROVINCIES**

A horizontal scale bar with alternating black and white segments. The left end is labeled '0' and the right end is labeled '500 m'.

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

135378 / 425230